

opozycja (50), organ, ciało polityczne, organizacja (104), pedagogika (26), parlament, parlamentaryzm, rządy parlamentarne (28), partia (59), partykularyzm (32), pacyfizm (22), polityka (86), policja (24) oraz prasa (29). Podobnie jak i poprzednio każdy artykuł ujęty został w sposób dynamiczny, tzn. ukazuje o ile zachodzi po temu potrzeba, antyczne, grecko-rzymskie antecedencje danego pojęcia, proces jego zakorzeniania się w niemiecczyźnie, wreszcie dalszą jego ewolucję semantyczną na tym ostatnim gruncie aż po próg XX w. Krótkie z reguły wstępne wywody filologiczne uzupełnia znacznie obszerniejszy wywód semantyczno-historyczny. Wyszedł spod pióra różnych specjalistów hasłom komitet redakcyjny stara się nadać możliwie jednorodną postać. Nie zawsze jednak się to udaje, chyba że samo dzieło traktować jako odzwierciedlenie współczesnego stanu świadomości niemieckiej, w której ciągle jeszcze monarchia zajmowałaby trzy razy więcej miejsca niż parlamentaryzm.

S.R.

Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych. Rzym—Warszawa, nr 1, 1976, ss. 100; nr 2, 1980, ss. 128.

Z inicjatywy ks. kardynała Stefana Wyszyńskiego została zorganizowana w 1963 r. nowa polska placówka naukowa w Rzymie — Papieski Instytut Studiów Kościelnych. W 1976 r. otworzono oddział Instytutu w Warszawie (Rakowiecka 61), pełniący funkcje informacyjne oraz udostępniania mikrofilmów watykańskich zbiorów archiwalnych. Działalność Instytutu koncentruje się na odzyskiwaniu polskich archiwaliów rozproszonych po świecie oraz na gromadzeniu mikrofilmów poloników w zbiorach watykańskich. Dzięki tym zabiegom organizacyjnym i naukowym polscy historycy uzyskują wgląd do ogromnego zasobu archiwalnego, którego eksploracja wymaga gruntownego przygotowania, a przede wszystkim długotrwałego pobytu w Rzymie.

W pierwszym numerze Biuletynu przedstawiono schemat układu materiałów w Archiwum Watykańskim, stan kwerendy Instytutu w tych zbiorach oraz wykaz zgromadzonych mikrofilmów. Do końca 1979 r. w oddziale Instytutu w Warszawie zdołano zdeponować imponującą liczbę 800 tys. klatek mikrofilmu, na których znajdują się przede wszystkim akta nuncjatury w Polsce (ok. 362 tys. klatek), a także w Wiedniu (ok. 47 tys. klatek), fragmenty archiwum Sekretariatu Stanu (17 tys. klatek), akt Kongregacji dla Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych (1600 klatek) i wielu innych zespołów z okresu do 1914 r.

Biuletyn zawiera krótkie artykuły źródłoznawcze, publikuje źródła, recenzje i sprawozdania oraz informacje o pracach Instytutu. Działalność tej nowej placówki, a szczególnie uruchomienie punktu informacyjnego w Warszawie, zasługuje na duże uznanie i stwarza nadzieję na znaczne wzbogacenie warsztatów badawczych polskich historyków.

J.W.

Repertorium bibliographicum institutorum et sodalitatum iuris historiae. Ed. R. Feenstra, Leiden 1980, E. J. Brill, wyd. 2, ss. XXXII+248.

Drugie, uzupełnione i poprawione wydanie *Repertorium* ukazało się z kilkuletnim opóźnieniem. I tym razem jest ono dziełem niestrudzonego organizatora nauki,

sekretarza generalnego Association Internationale d'Histoire du Droit et des Institutions (AIHDI), profesora Uniwersytetu w Lejdzie, R. Feenstry. Wydawnictwo zawiera podstawowe dane o specjalistycznych instytutach badawczych, o instytutach uniwersyteckich zajmujących się zarówno badaniami, jak i dydaktyką w zakresie historii państwa i prawa, o instytucjach uprawiających działalność wydawniczą na polu historii państwa i prawa oraz o stowarzyszeniach i fundacjach, łączących działalność edytorską z organizowaniem zjazdów oraz spotkań naukowych międzynarodowych i krajowych. Zamieszcza też statut AIHDI, wykaz członków (*membres effectifs de l'Association* i *membres associés de l'Association*), skład władz wykonawczych, a również — jak w pierwszym wydaniu — informacje o organizacji i działalności Międzynarodowego Komitetu Nauk Historycznych (Le Comité International des Sciences Historiques — CISH), którego AIDHI jest członkiem afiliowanym. Wnikliwą recenzję pierwszego wydania *Repertorium* — będącego prawdziwą encyklopedią prawno-organizacyjnego stanu nauk historycznoprawnych w międzynarodowej skali — ogłosił w 1970 r. Juliusz Bardach (por. CPH, XXII, z. 2, s. 250-252) i do niej trzeba odesłać czytelników, pragnących bliżej poznać założenia i wartości wydawnictwa.

W ciągu ostatniego dziesięciolecia AIDHI poważnie rozszerzyła — jak pokazuje to nowa edycja *Repertorium* — zasięg swej działalności. Wśród członków rzeczywistych AIDHI pojawiły się nowe placówki: „Indian Institute of Legal History” w Kalkucie, „Instituto de historia del derecho peruano” w Limie, „Seminario de derecho romano e historia del derecho” w Meksyku, „Ústav štátu a práva Slovenskej Akadémie Vied” w Bratysławie. O dwie pozycje powiększyła się lista zrzeszonych w AIDHI instytucji o charakterze międzynarodowym: „Association Internationale pour l'Etude du droit pharaonique” w Brukseli (powstała w 1974 r.) oraz „Gesellschaft für griechische hellenistische Rechtsgeschichte” z siedzibą w Kirchzarten (RFN) i Paryżu (powstała w 1971 r.). Wzrosła liczba instytutów, uznanych za narodowe, regionalne, lokalne. Wymieńmy najbardziej znane wśród nich: „Institut für Rechtsgeschichte und Papyrusforschung” w Marburgu, „Leopold-Wenger-Institut für Rechtsgeschichte” w Monachium, „Institut für deutsche Rechtsgeschichte” oraz „Institut für österreichische Rechtsgeschichte” przy Uniwersytecie w Grazu, „Institut für römisches Recht, juristische Dogmengeschichte und allgemeine Privatrechtsdogmatik” w Salzburgu, „Canadian Society for Legal History” w Quebec, „Instituto de Historia del derecho della Universidad de Granada” w Grenadzie, „Centre de Recherches Historiques de la Faculte de Droit et de Science Politique” w Dijon, „Centre de droits cuneiformes” w Paryżu, „British Legal History Conferences” w Birmingham, „Gerard Noodt Institut” w Nijmegen.

Mniejsze zmiany odnotowuje *Repertorium* wśród wydawnictw seryjnych oraz czasopism historycznoprawnych (choć liczba tych ostatnich wzrosła do 50). Nie wiele się zmieniło w obrazie stanu organizacyjnego polskiej nauki historycznoprawnej. Z instytutów wyróżzólnione są — podobnie jak w pierwszym wydaniu — tylko Instytut Historii PAN oraz Instytut Historyczno-Prawny UW. *Repertorium* nie uwzględniło instytutów, jakie w latach siedemdziesiątych działały w pozostałych uniwersytetach w naszym kraju. Mniej skromnie przedstawia się natomiast kolekcja publikacji: w *Repertorium* znalazły się obok pomieszczonych w pierwszej edycji pozycji, takich jak „Pomniki Prawa Polskiego” (ser. II), „Dawni Polscy Prawnicy” czy „Studia nad historią państwa i prawa, również „Starodawne Prawa Polskiego Pomniki”. W prezentacji „Czasopisma Prawno-Historycznego” uwzględniono 31 tomów; i tym razem jednak zabrakło wzmianki o opublikowanej w t. XX CPH bibliografii zawartości jego pierwszych 20 roczników.

Mimo nieuniknionych luk i szeregu nieścisłości trzeba uznać nową edycję *Repertorium* za znacznie udoskonaloną. Z pewnością będzie ona dobrze służyć historykom prawa w ich codziennej pracy.

H.O.

Noty opracowali: Henryk Olszewski (H.O.), Lesław Pauli (L.P.), Stanisław Russocki (S.R.), Jerzy Wiślocki (J.W.).